

Bockara kyrkogård

Döderhults församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2006

Magdalena Jonsson
Kyrkoantikvariska rapporter 2006, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
 BOCKARA KYRKOGÅRD	 7
Miljön kring kapellet	7
Kapellet	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	8
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	12
 KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET	 14
 ARKIV OCH LITTERATUR	
 Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för värden av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/ begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattar de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/ samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144).

anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och länsmuseerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsmuseets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Cecilia Ring och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar.

Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravningsbredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögnas gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska kyrkoprovinsen styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydiskandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinsen pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinsen av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Värendsdelens utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Møre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinariedom, inom Linköpings stift. Ordinariedomerna inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinariedomerna. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftsindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista härader till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Møre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

BOCKARA KYRKOÅRD

Fastighetsbeteckning: Bockara 22:1, Döderhult socken, Oskarshamn kommun, Stranda härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1988: drygt 400 inv

Miljön kring kapellet

Bockara kapell och kyrkogård ligger i västra utkanten av Bockara samhälle. Öster om kyrkogården ligger ett villaområde och väster om ett cementgjuteri. Norr om kyrkan går väg 23. Denna väg går från Oskarshamn i öster och ansluter ett stycke väster om Bockara till väg 34 mellan Ålem och Linköping. Öster om kyrkogården ligger församlingshemmet som byggdes 1981.

Kapellet

Bockara kapell byggdes 1940 efter ritningar av arkitekt Johannes Dahl, Tranås. Kapellet är byggt i trä med stående rödmålad panel och ljusst gröna fönster- och dörrsnickerier. Taket är belagt med spån. Interiört är väggarna släta och vitmålade. Takets form liknar en utdragen trepass. Det är klätt med trä och marmoreringsmålade i en gröngrå ton. Golvet är ett ljusst lackat trägolv. Inredningen är målad i gröna, röda och blåa nyanser. Kapellet renoverades i slutet av 1980-talet. Då tillkom en läktarunderbyggnad som bl.a. rymmer toalett.

Kyrkogårdens historik

Initiativet till att bygga en kyrkogård i Bockara togs 1933 av Mörlunda församling dit Bockara vid den tiden hörde. Kyrkogården skulle omfatta 10 000 kvadratmeter och ritningarna gjordes av trädgårdskonsulent Sigurd Ohlsson, Kalmar. Runt den rektangulära kyrkogården byggdes en vallmur av natursten. En ingång fanns i norr och i söder avsattes plats för ett kapell. Gångsystemet var rätvinkligt i nord-sydlig och öst-västlig riktning. Huvudgången fram till kapellet skulle markeras av planterad liguster som formklippts till pyramider. Utmed kyrkogårdsmuren i öster och väster skulle större familjegravplatser finnas medan mindre familjegravplatser och enskilda gravplatser planerades i rader. Den befintliga tallskogen skulle i hög utsträckning sparas. Dessutom skulle häckar av liguster och tuja samt björkar, lönnar och granar planteras. Av dessa arbeten förefaller man inte ha planterat de formklippta ligustrarna medan övriga genomfördes.

Bockara kyrkogård anlades i en brytningstid mellan olika stilideal. Det strikta klassicistiska formspråk som dominerat utformningen av svenska kyrkogårdar sedan mitten av 1800-talet hade nu börjat ifrågasättas till förmån för en friare utformning. År 1915 vann arkitekterna Gunnar Asplunds och Erik Lewerentzs bidrag en stor arkitekttävling om utformningen av en ny kyrkogård i Enskede, söder om Stockholm. Resultatet blev Skogskyrkogården som idag klassas som en viktig milstolpe i modern svensk landskapsarkitektur. De båda arkitekternas ambition när det gällde landskapets utformning var att göra så lite som möjligt. Gångar, terrasser m.m skulle understryka det naturliga landskapet, inte behärska det. Man använde sig också av ett nordiskt växtmaterial med mycket tall och björk. Eldbegängelserörelsen var vid den här tiden på frammarsch och en av förutsättningarna för anläggandet av Skogskyrkogården i Enskede var att man skulle bereda rum för den typen av gravplatser. I Bockara fanns förutsättningarna för att arbeta på liknande sätt. Den plats man tänkte sig för den nya kyrkogården var bevuxen med tallskog som man valde att göra till en del av kyrkogården. Det växtmaterial som fanns på platsen kompletterades med planteringar av träd och buskar som känns naturliga på platsen.

Året efter arbetet med kyrkogården påbörjades byggdes en klockstapel. Den ritades av arkitekt Johannes Dahl, Tranås, och byggdes i trä samt täcktes med spåntak. Bygget, som stod klart 1935, leddes av byggmästare Ador Vidén. År 1938 påbörjades planeringen för att bygga ett kapell. Även dessa ritningar gjordes av arkitekt Johannes Dahl. Kapellet stod klart 1940.

År 1960 fanns långt framskridna planer på att utvidga kyrkogården i söder. Ett förslag uppgjordes av trädgårdskonsulent Gösta Engstedt. Som ett första steg skulle en byggnad som rymde redskapsbod och toaletter för kyrkogårdsbesökarna byggas i det nya områdets nordvästra hörn. Detta var den enda del av projektet som kom att genomföras. Den nya kyrkogårdsdelen skulle ha fått en friare utformning än den äldre delen. Tallskogen på platsen skulle sparas så långt det var möjligt och korta rader eller grupper av gravplatser placeras i terrängen där det var lämpligt. Totalt räknade man med 500 nya gravplatser. Gångsystemet skulle med de oregelbundet placerade gravplatserna bli slingrande. I sydvästra hörnet tänkte man sig en ceremoniplats för friluftsgudstjänster och jordfästning. Platsen skulle utmärkas av ett träkors och en katafalk av sten. Den gamla kyrkogårdsdelen omgavs av en vallmur men den nya skulle istället få en gärdesgård. Förbindelse med den äldre delen av kyrkogården skulle ordnas med två öppningar i vallmuren.

Istället för att bygga ut kyrkogården valde man på 1980-talet att utöka antalet gravplatser inom den gamla kyrkogården. Man anlade då en rad med gravplatser utmed kyrkogårdens vallmur i norr. Denna rad har betäckningen E. Under 1990-talet utökades antalet gravplatser på nytt. Det gjordes genom en ny rad i kanten mot naturmarken. Denna fick betäckningen F. Idag finns en yta utmed kyrkogårdens södra mur, område G, som kan användas för gravplatser.

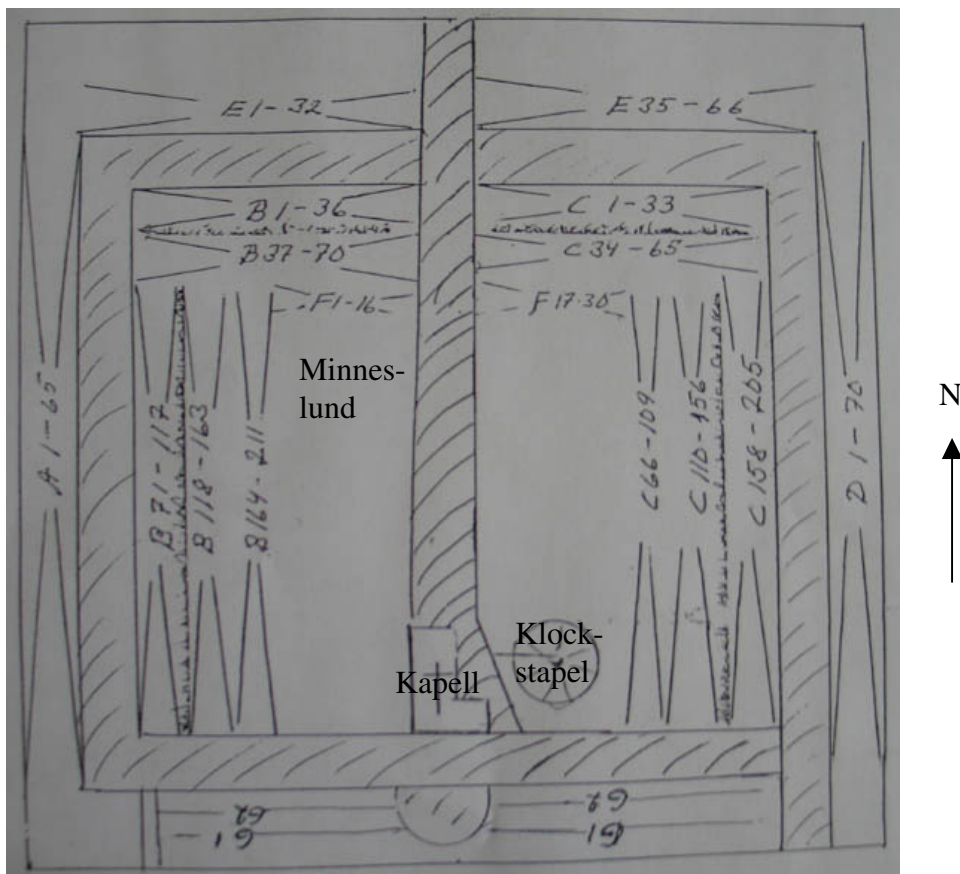
För 3-4 år sedan togs tujahäcken mellan de ryggställda raderna i område C bort eftersom den börjat vissna. Planer finns på att även ta bort tujahäcken i kvarter B eftersom den också är på väg att vissna. År 2001 anlades en minneslund i skogen väster om den gång som leder fram till kapellet.

Ursprungligen uppläts gravplatserna kronologiskt i gravkvarteren. Spår av detta kan man ana eftersom de äldre gravvårdarna i kvarteren ofta ligger samlade. Detta har man numera frångått och idag kan man välja sig gravplats var man önskar på kyrkogården.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Bockara kyrkogård är rektangulär till formen. Denna form har varit utgångspunkt för hur kyrkogården har ordnats och den förstärks på olika sätt. Gravvårdarna är placerade i raka rader som möts i räta vinklar. De olika ytorna på kyrkogården är tydligt avgränsade och även de rektangulära till formen. Området för gravplatser är insått med gräs och utgörs av stråk utmed eller parallellt med kyrkogårdens sidor. I mitten ligger ett område bevuxet med tallskog. Skogen omger den gång som leder fram till kapellet. På gångens västra sida ligger minneslund.

Karta över Bockara kyrkogård

Omgärdning

Kyrkogården omges i alla väderstreck av en vallmur. Denna är byggd av natursten och cement.

Ingångar

I norr: Kyrkogårdens huvudingång. Denna markeras av dubbla svartmålade smidesgrindar mellan stolpar av granit.

I söder: Ingång för transporter in på kyrkogården. Dubbla svartmålade smidesgrindar lika dem i norr. I anslutning till förråd och komposter utanför kyrkogårdens sydvästra hörn finns en enkel öppning i muren. Grind saknas

I väster: Enkel öppning lik den i söder. Grind saknas.

Vegetation

Trädkrans: I norr finns ett smalt område med naturmark bevuxen med tallar utmed kyrkogårdens mur. I öster och väster är rönнар planterade innanför vallmuren.

Övrigt: I ett område mitt på kyrkogården finns ett område med naturmark där det växer tallar, granar och enar. I gravkvarteren är häckar av tuja planterade

Kyrkogårdens ingång i norr. (KI Bockara kyrkog 001)

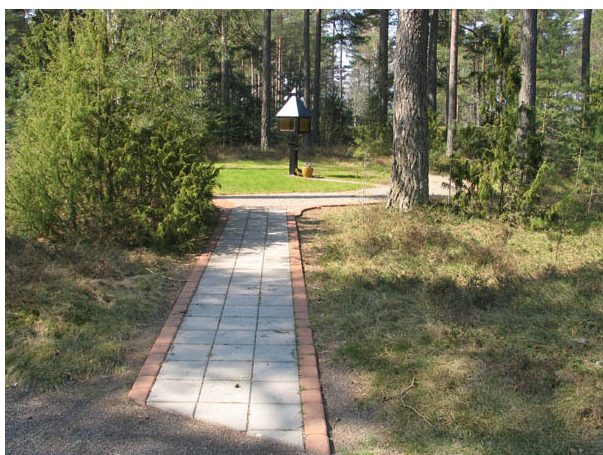
Kyrkogårdens mur i norr och väster.
(KI Bockara kyrkog 002)

Gångsystem

Från ingången i norr leder en gång fram till kapellet. Från denna utgår en gång som går runt hela kyrkogården. Båda gångarna är belagda med grus.

Gravvårdstyper

På kyrkogården finns gravvårdar från tidigt 1930-talet fram till idag. Under 1930-talet försvann de höga stående gravvårdarna som än idag utmärker många äldre kyrkogårdar. Dessa finns således inte på Bockara kyrkogård. Här har man istället från början använt för tiden mera moderna gravvårdsformer. De är enhetligt låga och rektangulära till formen. Vid den här tiden var den nyklassicistiska stilen en viktig inspirationskälla. Denna stil tar upp drag som var typiska för antikens arkitektur och formgivning. Typiskt för gravvårdar från den här tiden är vårdarnas symmetriska uppbyggnad som ofta markeras av pelare eller kolonner, trekantiga eller raka krön samt dekorelement som kvistar, lövkransar och blomsterslingor. I mitten av 1900-talet blir gravvårdarna allt mer enkla. De är nu ofta helt rektangulära till formen. Även dekoren blir mer sparsmakad. Vanligt är ett enkelt kors. På 1970-talet blir talldungar och soluppgångar populära dekorelement. Under de senaste åren har gravvårdarna blivit alltmer individuella. De raka, rektangulära formerna har mjukats upp och dekoren har blivit mer personlig. Denna utveckling kan man dock ännu inte se så mycket av på Bockara kyrkogård. Man kan emellertid här finna flera exempel på att man återvunnit äldre gravvårdar.

Gången in till minneslunden. (KI Bockara kyrkog 030)

Bockara kapell från öster. (KI Bockara kapell 012)

Minneslund

Minneslundan anlades 2001 i skogen väster om gången som leder fram till kapellet. En gång belagd med gråa cementplattor och kantad med röd byasten leder in i minneslundan. På den öppna gräsytan som utgör området för urnor. Står ett skåp för gravljus i svartmålad plåt. Skåpet är tillverkat av Håkan Jonsson, Svalliden.

Klockstapeln (KI Bockara kyrkog 029)

Byggnader

Öster om kapellet står en klockstapel i trä. Den har tak och spira klädd med träspån. Spiran kröns av ett smidesarbete.

Utanför muren i kyrkogårdens sydvästra hörn ligger en byggnad som rymmer förråd och torrdass. Byggnaden har stående brunmålad panel och tegeltak. I anslutning till byggnaden finns också ett öppet förråd täckt med plåttak.

Övrigt

I anslutning till förrådet, utmed kyrkogårdens södra mur, finns en uppställningsplats för vårdar som plockats bort från kyrkogården.

Till vänster kvarter F, i mitten delar av kvarter B och till höger kvarter E. (KI Bockara kyrkog 011)

Till vänster kvarter D och till höger kvarter C. (KI Bockara kyrkog 022)

Beskrivning av gravkvarteren med kulturhistorisk bedömning

Kvarter A-G

Allmän karaktär

Kyrkogården har sju kvarter A-G. Kvarter G är dock ännu inte taget i bruk. Gravvårdarna är placerade i ensamma eller ryggställda rader med eller utan häck emellan. Häckar finns i kvarteren B och C. Intrycket är sammanhållet och enhetligt.

Gravvårdstyper

I de äldre kvarteren A- D finns en blandning av gravvårdar från kyrkogårdens invigning fram till idag. I kvarter E och F som tillkommit under de senaste årtiondena dominerar gravvårdar från 1980- respektive 1990-talen. De äldsta gravvårdarna från 1934 återfinns i kvarter C och D. I kvarter D finns dock en ännu äldre gravvård daterad 1928. Detta var innan Bockara kyrkogård var i bruk och den dödes gravplats har alltså flyttats hit när kyrkogården invigdes. Materialet är grå, svart och röd granit. Det finns också två vårdar av sandsten och ett smideskors. I samtliga kvarter är det ovanligt att ange den dödes yrkestitel. Flest titlar finns i kvarteren B, C och D. Vanligast är titlarna hemmansägare, murare och byggmästare. Ovanliga titlar är svensk-amerikan och schaktmästare. Som på de flesta andra landsortskyrkogårdar är det vanligt att man anger från vilken by eller gård i socknen man kommer. Detta är angivet på mer än hälften av vårdarna.

Övrigt

I östra delen av kvarter C finns en gravvård över förvaltaren Viktor Carlgren som var en av de drivande bakom anläggandet av Bockara kyrkogård. Han dog 1938 och ligger begravd här tillsammans med hustrun Frida som dog 1952. Carlgren var verksam på gården Ryningsnäs och därifrån har den sten hämtats som använts som gravvård. Vården är idag nästan överväxt av murgrön. Den sköts numera av församlingen.

Några av kyrkogårdens gravvårdar typiska för 1900-talets mitt. (KI Bockara kyrkog 016)

Förvaltare Nils Carlgrens gravvård i kvarter C. Han var engagerad i anläggandet av den nya kyrkogården. Gravstenen hämtades från gården Ryningsnäs där han varit verksam.

Kulturhistorisk bedömning

Bockara kyrkogård har än idag kvar den form och struktur som när den anlades. Nya gravplatser har tillkommit men dessa har inordnats i kyrkogårdens struktur. Kyrkogården upplevs idag som en helhet. I det fortsatta bruket av kyrkogården är detta viktigt att värna. Gravvårdarna utgör en viktig del av kyrkogårdens karaktär. Vårdarna är enhetligt låga med utformning och dekor typisk olika decennier. På Bockara kyrkogård har man i viss

utsträckning återanvänt gravvårdar. Detta är ett bra sätt att bibehålla kyrkogårdens karaktär. Det finns även person- och lokalhistoriska värden att värna hos de enskilda vårdarna. De gravvårdar där den dödes yrkestitel finns angiven berättar om näringar och verksamheter som varit viktiga i bygden.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET

Bockara kyrkogård anlades i en tid när man fortfarande såg ljus på de små samhällenas möjligheter att utvecklas. Många valde vid den här tiden att flytta från landsbygden till större och mindre orter där det fanns arbetstillfällen i den växande industrin. Anläggandet av en egen kyrkogård och med tiden uppförandet av ett eget kapell markerar en framtidstro och en vilja till självständighet i samhället Bockara. Arkitekten bakom kyrkogården trädgårdskonsulent Sigurd Olsson, var vid den här tiden flitigt anlitad i Kalmar län för att rita utvidgningar av kyrkogårdar. Förutsättningarna på platsen och det faktum att det här rörde sig om en helt ny anläggning gör att Bockara kyrkogård har en annorlunda utformning jämfört med många andra av hans verk.

I Kalmar län anlades få helt nya kyrkogårdar vid den här tiden. Två undantag är Nybro kyrkogård, 1937, och Emmaboda kyrkogård, 1941. Vanligare är att kyrkogårdar har utvidgats under 1930- och 40-talen vilket ofta skedde med ett stort mått av anpassning till den befintliga kyrkogården. Vid anläggandet av en ny kyrkogård fanns möjlighet att anamma nya influenser. De klassicistiska principerna hade starkt påverkat de svenska kyrkogårdsanläggningarna sedan början av 1800-talet. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kom nya influenser som ledde fram till utformandet av skogskyrkogårdarna. Bockara kyrkogård är anlagd i brytningstiden mellan dessa båda stilar. I den klassicistiska kyrkogårdens anda är området strikt ordnat vilket ger ett effektivt utnyttjande av området. Drag från skogskyrkogårdarnas anläggningsform finns i valet av inhemskt växtmaterial och ambitionen att få platsen att smälta in i omgivningen. Det man skapade blev ett stycke domesticerad natur. I det fortsatta bruket av kyrkogården är det viktigt att bevara denna anläggningsform.

Trots långt framskridna planer på 1960-talet har kyrkogården aldrig utvidgats. Däremot har nya gravplatser ställts i ordning inom den befintliga anläggningen på 1980- och 1990-talen. Kyrkogården har inte heller genomgått någon genomgripande omläggning. Den största förändring som gjorts var när man blev tvungen att ta bort en av rygghäckarna i kvarter C. Man anlade också en minneslund 2001. Gravvårdarna på Bockara kyrkogård är företrädesvis låga och ger ett enhetligt intryck. Flera av de olika typer av gravvårdar som varit vanliga från 1930-talet och framåt finns här representerade. Många av gravvårdarna rymmer person- och lokalhistoriska värden. Det gäller t.ex. de gravvårdar där den dödes yrkestitel angivits, vilket berättar om samhällsfunktioner och näringar som varit viktiga i Bockara under 1900-talet.

Till kyrkogårdsmiljön hör kapellet, klockstapeln, kyrkogårdsmuren och växtligheten framförallt i form av träd. Tillsammans bildar de en värdefull kulturmiljö.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Bockara kyrkogård utgör ett av få exempel på kyrkogårdar från 1930-talet i Kalmar län.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i den väl sammanhållna anläggningen som bevarat sin utformning sedan den anlades.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Bogårdinventeringen, Linköpings stift
Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992
Hammaskjöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001
Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985
Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999
Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter kyrkvaktmästare Carla och Tore Nilsson